

Den danske mission i Vestindien.

Af L. K o c h.

De gamle dansk-norske missioner kan ikke glæde sig ved at nyde nogen synderlig anseelse i vore dage, og det er jo også kun få af deres missionærer, der har vundet noget stort ry. Men disse missioner har dog den fortjeneste, at de har taget sig af de hedninger, som folkene fandt på deres vej. Ethvert sted, hvor hedninger boede eller kom til at bo under de dansk-norske kongers scepter, mødte i det 18de århundrede også missionærerne. Her skal ikke tales om den ostindiske mission, der vel blev ledet af missionskollegiet og understøttet af kongen, men hvis missionærer så godt som alle var tyske. Men i Lapland og Grønland er arbejdet fuldendt, de har alt længe været kristne lande, og især i Grønland fortjener det dog nogen beundring, at det er lykkedes at bevare og kristne en så lille og svag stamme som Eskimoerne. Man kan ikke lade være at sammenligne deres skæbne med den, der har ramt deres stammefæller i Alaska, der dog tilhører de missionsivrige forenede stater i Amerika.

Den mindst omtalte og da også den mindst betydelige og slettest udstyrede af de danske missioner er den vestindiske¹⁾. Der er skrevet bøger om det fortjenst-

¹⁾ Den vigtigste kilde til dens historie er Loses, Den danske mission i Vestindien, hos Vahl: Nordisk missions tidsskrift I. — Desuden Lawaetz Brødremenighedens mission i Vestindien og C. A. Trier: Om det dansk vestindiske negerindførselsforbud 1792 i Historisk Tidsskrift, 7. R. V. — Adskillige af de utrykte kilder er meget hullede. Missionskollegiets forhandlingsprotokol 1771—84 og 1793—95 og kirkeinspektionens hovedprotokol 1753—91 er brændte med Waisenhuset 1795.

fulde arbejde, brødremenigheden har gjort på de danske øer; men det er knapt nok, at den danske mission nævnes i disse. I Oldendorps Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraibischen Inseln St. Thomas, St. Croix und St. Jean omtales den kun engang i forbigående. Af Lawaetz, »Brødremenigheden i dansk Vestindien« ses det, at de herrnhutiske missionærer i deres indberetninger nævner den foragteligt overlegent; de anser dens arbejdere for slette mennesker. Forfatteren selv siger om den: »Den bestod i sin helhed næppe af de bedste elementer, hvilket man vel, selv om man vil afvise brødrenes vidnesbyrd som partisk, nødes til at antage, når man betænker den måde, hvorpå den danske mission opstod og førtes«. — Her har han udtalt, hvad der for mange har været tilstrækkelig grund til at se med mistanke på de gamle missioner; man kan ikke tænke sig, at en statskirkelig mission kan ndrette noget. Det er ogsaa sandt nok, at der hæfter mange misligheder ved styrelsen af de gamle missioner, og at man ikke den gang talte om missionskald således som nu, men mente, at når en mand havde de ydre betingelser for at kunne påtage sig en missionærs gerning, samt var villig til med en ringe løn at leve i de nordlige egnes barske klima, eller i Vestindiens altid slappende og dengang ofte dødbringende luft, så kunde han lige så godt påtage sig en missionærs som en præsts arbejde, og denne forudsætning fremkaldte måske ikke flere skuffelser end dem, missionen altid er udsat for.

Der var vel, så længe der havde været danske præster på øerne, fra 1685 på St. Thomas og fra 1735 på St. Croix, af og til blevet døbt negere¹⁾: men den egentlige mission havde været overladt Brødremenigheden, indtil det 1755, efterat Frederik V. havde udløst det vestindiske kom-

¹⁾ Nordisk Missionstidsskrift (Lose) I. 1-2.

pagni, blev besluttet at oprette en dansk-luthersk mission mellem negrene.

Der er i de bekendte kilder intet spor af, at man har næret nogen uvillie mod den herrnhutiske mission, og denne var da heller ikke nåt videre, end at der kunde være god plads for den danske, uden at de behøvede at trykke hinanden. Missionskollegiet skal 1739 på forespørgsel have fået at vide, at den vestindiske regering ønskede en dansk mission; men det kan ikke oplyses, hvem der nu, 16 år efter, har sat sagen i gang. Den synes at være udgået fra General landøkonomi og kommercekollegiet, under hvilket de vestindiske sager lå; det bestod dengang af statsministrene Berkentin, F. L. Dehn og Bernstorff samt Desmercieres og O. Thott. Det vides kun, at denne sidste og grev J. L. Holstein, der var oversekretær i det danske kancelli og præses i missions og kirkekollegiet, har med iver arbejdet på organisationen af den danske mission. — Få år efter, 1760, omordnedes kommercekollegiet, og de vestindiske sager henlagdes under generaltoldkammeret (det vestindiske rentekammer).

D. 13. Januar 1755 forelagde kommercekollegiet kongen et »reglement for såvel gejstlige som verdslige sager og justitsen på de vestindiske øer«. Kollegiet har, siges det, nøje overvejet ikke alene omstændighederne og omgangen med de forhen på landet værende slaver, men også hvorledes andre nationers skik og love været haver. Fornemmelig har det erindret, hvorledes og på hvad måde den sande Guds kundskab kunde dem tilbringes. Dette sidste skulde opnås ved at missionskollegiet beskikke en mission, der skulde drage omsorg for, at Guds ord herefter prædikedes for alle slaver. Når hedenske negere indførtes, skulde guvernøren meddele missionen det, for at den kunde undervise dem; men tvang måtte ved et så helligt værk ikke bruges; de, der havde anhørt evangeliet og forstået det, men ikke vilde antage det, måtte ikke nødes dertil. Men alle negres børn, også de hedenskes, skulde,

så snart de var fødte, døbes og, når de voksede til, undervises i den kristelige religion, og det forbødes under streng straf at lægge slaverne hindringer i vejen, når de vilde gå over til kristendommen.

Ved undervisningen var det ønskeligt, at slaverne kunde lære at læse, men det var ikke nødvendigt, at de også lærte at skrive. En stor vanskelighed var det, at plantage-negrene i reglen ikke kunde få lov til at forlade plantagerne, da man var bange for, at større forsamlinger vilde give anledning til komplotter og oprør. Al undervisning måtte derfor finde sted på hver plantage særskilt. Ingen andre negre måtte få adgang til »prædiken og forsamling«, d. e. til større møder, end husnegrene, der udgjorde en slags overklasse. — Ingen missionsvirksomhed kunde finde sted uden paa helligdagene, da negrene var fri. Foruden søndagene skulde helligholdes 1ste helligdag paa de 3 store fester, helligtrekongersdag, langfredag, Kristi himmelfartsdag og Marias bebudelsesdag. Dette blev dog siden efter kirkeinspektionens forslag forandret således, at man skulde blive ved den for alle konfessioner på øerne fælles skik, foruden søndagen kun at holde 1ste og 2den helligdag på de tre store fester — Den vestindiske regering skulde sørge for at skaffe huse til skole og gudstjeneste på plantagerne, helst også skaffe missionærerne fri kost. Kirkeinspektionen påmindede mange gange derom, men det har sikkert kun været få steder, hvor denne bestemmelse blev opfyldt.

En af de største byrder for al mission i Vestindien var den store løsagtighed både mellem hvide mænd og kulørte kvinder og mellem negrene indbyrdes. Virkelige ægteskaber kunde ikke finde sted, så længe ægtefællerne ved salg kunde adskilles, og om end det hjalp noget, at det nu bestemtes, at slaver ikke måtte sælges til andre end kongens undersætter, var dette dog langt fra tilstrækkeligt, selv om forbudet mod salg bort fra øerne var blevet overholdt, hvad det ikke blev. Kommercekollegiet har haft øje derfor; thi reglementets § 5 bestemmer, at horeri og løs-

agtighed skal straffes som i vore andre riger og lande, og straffen skal ikke formindskes, fordi forseelsen begås med en slavinde. En fri, som avler børn med en slavinde, skal bøde 2000 Pd. sukker, og vidste hendes ejer deraf, skulde han bøde det samme. Ligeledes en ejer, der holder til med sin slavinde, og han skal ovenikøbet miste hende til den kongelige fiscus. Gifte slaver måtte, når de tilhørte samme herre, ikke ved konkursauktioner eller andet salg adskilles, børnene måtte ikke rykkes fra forældrene, så længe de var umyndige¹). — Så godt som alt dette var ganske udførligt, når man, som gentagne gange forsikredes, ikke vilde gribe ind i slaveejernes ejendomsret; det viste sig også i den følgende tid; en forordning af 24. December 1784 ophævede alle de ovenfor nævnte straffe for løsagtighed, uagtet forholdene langt fra havde bedret sig. Det blev heller aldrig gennemført, at alle negerbørn skulde døbes, og sikkert endnu mindre, at alle voksne skulde undervises. Det lille antal lærere, der var på øerne, vilde aldeles ikke have kunnet overkomme dette.

Det omtalte reglement udstedtes under 3. Februar 1755. Det vil let ses, hvor store modsigelser det indeholder, men det er i den henseende typisk for alt, hvad der fra regeringens side gjordes for negrene. Der var i alle kristelige kredse i Danmark, hvor man kendte noget til negrenes stilling, en varm medfølelse med dem og den bedste villie til at forbedre deres vilkår. Dette træder frem så at sige overalt, hvor der er mulighed for at komme til at udtale det. Således var en engelsk planter Rich. Brown, der havde mishandlet sine negre barbarisk, ved underret og landsting dømt til et års fæstningsstraf og til at betale sagens omkostninger. Højesteret kunde på grund af manglende lovbestemmelser ikke forhøje straffen til mere end to års fæstningsstraf. Men dens justitiarius grev Osten

¹) Kommercekollegiets forestillinger 1755, s. 1058. Sammes forordninger 3. Febr. 1755.

indgav et af harme dirrende andragende om, at der måtte udkomme nye lovbestemmelser, der tillod at idømme en til sådanne forseelser svarende straf. Der nedsattes 1783 en kommission, som 1789 suppleredes. Den skulde bl. a. også behandle dette spørgsmål; men det førte ikke til noget. Det var umuligt at komme frem, så længe man intet turde foreslå, som kunde svække ejernes ret over slaverne, fordi man, vel ikke uden grund, mente, at øernes hele velfærd beroede derpå. Men så var det kun lidt, der kunde udrettes andet end at bringe dem »religionens trøst«, og det væsentlige, der kom ud af de 1755 gjorte bestræbelser, var også et forsøg derpå.

Missionskollegiet fik nu anmodning om at vælge nogle studenter, der vilde gå til Vestindien for at forberede videre gående forholdsregler. D. 15. April 1755 kunde det meddele, at der havde meldt sig 3; de var vel blevne noget mismodige, da de hørte, at de kun vilde få 200 rd. om året i løn, men de havde dog i herrens navn besluttet sig til at gå ud. Men under 4 April måtte det meddele, at de to af dem ikke var befundne skikkede til dette hverv, hvorfor det havde måttet søge andre; det »havde vel ikke fundet nogen så bekvem til at kunne udlede af den naturlige religion de sandheder, hvorved en vankundig hedning kan på den bekvemmeste måde ledes til overbevisning af den åbenbarede religions sandheder«, som den ene, der var bleven tilbage af det første hold, men kunde dog anbefale to andre. De blev da alle tre ordinerede og udsendte samme år, men der vides intet om, hvad de har udrettet¹⁾.

¹⁾ Jak. Bøtzow er ikke siden bleven ansat hjemme, så han er formodentlig død i Vestindien. — Peter Gutfeld blev 1760 præst i Toftlund, siden forflyttet til Skærbæk, hvor han døde 1797. — Hans Schousboe blev 1764 sognepræst i Bredstrup, 1765 i Gaverslund, hvor han døde 1772. De var alle tre ansatte på St. Croix, hvor de opnåede titlen compastor. Wiberg, Danmarks præstehistorie. — Elvius, do. s. 685.

Kommercekollegiet betragtede dog langt fra sit hverv som endt med, hvad der var udført, men vedblev at arbejde på at kunne give missionen et sådant omfang, at den kunde løse den opgave, der var stillet den. Efterat det havde indhentet yderligere oplysninger, kom det til det resultat, at der vilde kræves c. 100 missionærer, hvilket formodentlig vil sige omtrent en for hver plantage på øerne. — Overfor dette tabte missionskollegiet modet, det erklærede, at en sådan mission var impraktikabel, og at det ikke videre kunde entrere deri med at foreslå nogle candidati ministerii der til landet at forsendes. Men grev Holstein har været meget misfornøjet med kollegiets holdning; han skrev til kommercekollegiet, at han havde sendt alle sagens akter til kirkeinspektionen, på det kommercekollegiet måtte blive så vidt muligt assisteret af begge gejstlige kollegier.

Her blev det da forsøgt at indskrænke planen til et overkommeligt omfang. Der gjordes den beregning, at da der kun kunde finde undervisning sted på de c. 60 helligdage, vilde hver plantage kun kunne få 20 dage årlig, selv om der kom en missionær for hver 3 plantager. Dertil kom, at det måtte ventes, at mange af missionærerne vilde dø hurtigt, og dette i forening med de lange vakancer kunde let bevirke, at hele arbejdet blev spildt. Det vilde derfor være uoverkommeligt at skaffe både de gamle og de unge nogen undervisning, arbejdet måtte indtil videre helst deles således, at det overlodes de mähriske brødre at undervise og omvende de gamle, medens den danske mission kun skulde tage sig af børnene. Det behøver næppe at siges, at en sådan deling af arbejdet aldrig blev forsøgt; havde den kunnet gennemføres, vilde den have ført til så urimelige resultater, at enten var brødremenigheden blevet berøvet tilgang af børnene, eller den danske mission skulde have udleveret den de børn, den havde opdraget. Derimod fik det betydning, at kirkeinspektionen foreslog til en begyndelse at sende en halv snes lærere derover; 6 af dem skulde være fattige, duelige og gudsfrygtige studenter, de

4 øvrige veloplyste unge mænd, der kunde nøjes med halvdelen af den løn, studenterne fik, når guvernementet efter løfte skaffede dem fri kost. Der skulde anbringes en lærer på hver af kongens plantager og de øvrige hos de dansk-lutherske indvånere¹⁾).

Dette forslag fulgtes, og fra den tid af kom missionen til at sortere under kirkeinspektionen, medens missionskollegiet dog udvalgte dem, der skulde udsendes²⁾. I November 1756 fik det ordre til at vælge missionærerne. Studenterne skulde have 200 rd. i årlig løn og blive 6 år i tjenesten, hvorefter der lovedes dem præsteembede hjemme. De ustuderede, som i reglen vilde være yngre, skulde blive i 10 år, hvorefter de skulde få degneembede; deres løn var 150 rd. Da der ialt kun var tillagt missionen en årlig indtægt af 1800 rd., var denne altså helt optaget. Men lønningerne var altfor små, til at en hvid mand kunde leve af dem i et tropisk klima. Det teologiske fakultet udtalte straks sin bekymring for, at det vilde vise sig, at det var umuligt at komme ud af det med denne løn, så missionærerne i deres breve hjem vilde klynke og klage over deres tunge skæbne, hvorved øerne vilde komme i miskredit, så ingen vilde søge derud. Fremtiden viste, at denne frygt var vel grundet. Lønningerne måtte bestandig forhøjes, og da indtægten forblev den samme, kunde det kun ske ved at missionærernes antal indskrænkedes; men endda var det tidt vanskeligt at få nogen til at gå ind på de vilkår, der kunde bydes. — Kirkeinspektionen foreslog 1759, at hvad der sparedes ved vakancer skulde deles mellem de

¹⁾ De 4 lærere har efter de egentlig samtidige kilder at dømme ikke været studenter. Når kirkeinspektionen siden flere gange påstår, at alle de første udsendte var det, er det vistnok en fejltagelse, fremkaldt ved, at der siden ikke udsendtes ustuderede lærere.

²⁾ Miss. koll.'s protokol 1756, 1 Juli: »Miss. koll. befatter sig kun med at udsøge og proponere sådanne subjecta, som agtes tjenlige til medarbejdere«.

øvrige missionærer, og dette tillodes ved et reskript af 6. April 1759. Der blev også oftere udbetalt forskellige understøttelser; men en stor del af det opsparede blev dog, for at skaffe missionen et fastere økonomisk grundlag, samlet i et fond, der 1786 udgjorde 15000 rd. V. C., uagtet 5000 rd. var gået tabt ved at den vestindiske regering havde anbragt pengene i usikre prioriteter¹⁾.

De 6 studenter, der udsendtes 1756, var Ivar Steen, Claus Møller, Jørgen Borch, Thue Ole Ravn, Hans Olivarius Kessler og Johan Christoffer Kingo; om denne sidste vil der blive talt i det følgende. Steen døde allerede på overrejsen; Borch blev 1758 dansk præst i St. Thomas og efter hjemkomsten præst i Nykjøbing og Rørvig (1766), senere i Kongens Lyngby. Ravn blev 1772 kapellan i Skærbæk i det Tørninglenske og døde som sognepræst i Ø. Løgum. Møller og Kessler blev ikke ansatte i Danmark, de er formodentlig døde i Vestindien. — Af de ustuderede var en uskikket til missionsværket formedelst sindets skrøbelighed, en var af den beskaffenhed, at han måtte sendes hjem, en lod sig hverve til artilleriet på St. Croix. Allerede 1759 var kun halvdelen af de udsendte tilbage, og der kunde kun udsendes 2 til at udfylde hullerne. Der sendtes i den følgende tid oftere nye missionærer, en gang (1766) således 6, men det oprindelig bestemte antal nåedes aldrig. Alle de senere udsendte var studenter og fik 200 rd. i løn.

Ingen af disse missionærer lige til 1771 var ordnede, da de jo egentlig kun skulde være børnelærere, og den danske mission dreves også, så længe den bestod, for en stor del som børneundervisning, i modsætning til brødremenighedens, der kun i ringe grad beskæftigede sig dermed. I året 1759 sendte kirkeinspektionen en del ABC'er og katekismer til de to danske præster, der skulde være missionsinspektører. Disse bøger har været danske,

¹⁾ Kirkeinspektionens breve og forestillinger 1783—91. s. 75.

da der endnu ingen kreolske var trykte, så de har næppe kunnet bruges. Det siges da også, at undervisningen i denne tid helt drevs mundtligt.

Der findes næppe nogen beretning om, hvad der udrattedes. Kirkeinspektionen udtaler lejlighedsvis 1766, at de første 10 år ikke har svaret til forventningerne, men et temmelig stort antal negre er dog blevet døbt, og der er arbejdet på de nødvendige kreolske bøger. Den iver, hvormed der toges fat herpå, er betegnende for forskellen mellem den danske mission og brødremenighedens arbejdsmåde. Den sidste fik sin første kreolske bog trykt 1761, altså da den havde været 28 år på øerne¹⁾. — Når kirkeinspektionen ikke var helt tilfreds med missionsvirksomhed, tør skylden dog ikke kastes på missionærerne; det var gået, som det gik så tidt, at de bestemmelser, der i København toges, var overmåde velmente; men man kendte ikke de meget ejendommelige samfundsforhold i Vestindien, og når de vidtløftige instrukser kom derud, viste det sig helt umuligt at udføre dem. Man havde tænkt sig, at missionærerne skulde bo spredte på plantagerne og være en slags vandrelærere. Men dette tillod hverken klimaet eller mangelen på ordentlige veje, og der kunde ikke på plantagerne skaffes rum til at samle og undervise hverken gamle eller unge. Det kom af sig selv, at byerne måtte blive missionsstationer. Men dertil kom, at negrene talte og forstod kun kreolsk, der var en fordærvet hollandsk dialekt. Når de så var blevne døbt og kom til de danske kirker, hvis menigheder de nu skulde tilhøre, stod de overfor et dem helt fremmed sprog. Allerede dette var nok til at lamme missionens virksomhed. Det besluttedes da, at danne en særegen menighed, der skulde beholde det kreolske sprog ved gudstjenesten, og til dette øjemed ansætte en egen missionspræst. Tanken synes at være ud-

¹⁾ Oldendorps Missionsgeschichte II. s. 914. De i København trykte kreolske bøger er så vidt vides: Salmebøger 1765, 79, 99 — En ABC 1770. — Det nye testamente 1781. En katekismus 1798.

gået fra Kingo, der fra begyndelsen af var udset til dette embede, og der var for så vidt ingen vanskelighed ved at udføre den, som det ikke skulde koste noget. Kingo var, som siden skal omtales, bleven overkateket med en løn af 400 rd., og det var oprindeligt ikke meningen, at denne løn skulde forøges, fordi han ordineredes.

Der skulde nu affattes en instruktion for missionspræsten, og i de første dage af året 1771 forhandlede kirkeinspektionen derom. De danske præster skulde vedblive at være missionsinspektører, og missionspræsten skulde stå under dem, derom var der ingen uenighed, men desto mere om, hvorledes gudstjenesten skulde holdes i missionsmenigheden. — Da grev Thott den gang var afskediget, bestod kollegiet kun af biskop Harboe, etatsråd J. E. Jessen og hofpræst Qvist. De to sidstnævnte havde forfattet et udkast, efter hvilket negermenighedens gudstjeneste vilde være kommet til at afvige stærkt fra den danske kirkes. Det gik ud på, at exorcismen, der iøvrigt aldrig var brugt ved dåbshandlinger i Vestindien, ikke måtte indføres. Mesning, messedragt, præstekjole og pibekrave skulde afskaffes; istedetfor den danske kirkes søndagstekster skulde der indføres andre, der passede bedre til saliggørelsens orden. Kirkedisciplinen måtte ikke indføres, skriftemålet skulde ordnes på en for negrene passende måde, og missionen skulde fritages for at befatte sig med at trolove og vie negerslaver. — Harboe vilde derimod især ikke gå ind på nogen forandring af skriftemålets form; han anså det private skriftemål for særlig skikket til at påvirke negrene. Men hans hovedindvending var dog, at det vilde gøre et uheldigt indtryk på negrene, at de ikke skulde have samme kirkeskikke som de blanke, og heri havde han fuldkommen ret. Hvad man end vil mene om de enkelte foreslåede forandringer, så var der på de små øer ikke plads til to former for den lutherske gudstjeneste. Der var desuden forskelle nok på hvide og farvede, uden at man havde behov at skabe en ny i kirken. Intet vilde

ganske sikkert have gjort missionen større skade, end om noget sådant var blevet indført.

Forhandlingen i kollegiet må have antaget meget skarpe former; ti den endte med, at biskoppen gik sin vej og erklærede, at han ikke oftere vilde møde, og Jessen og Qvist var i høj grad forbitrede. Den første indberettede hvad der var sket til kabinettet, og han har sikkert ikke brugt blide ord; ti på kabinetssekretær Schumachers forlangende måtte han tage sin skrivelse tilbage og indsende en ny. Biskoppen fik nu en skrivelse fra kabinettet, der lod ham vide, at han ikke således kunde slippe fra et hverv, som kongen havde betroet ham, og han måtte da bekvemme sig til at skrive til Jessen, at han atter vilde deltage i kollegiets møder. Men hans modstandere var endnu ikke afkølede. Jessen skrev til ham og anmodede ham om, at han, da han formodentlig havde fået en kongelig skrivelse om denne sag, vilde sende ham denne, forat den kunde blive indført i protokollen; men biskoppen nægtede dette; han har ikke ønsket, at hans overilelse skulde protokolleres. Jessen gjorde da et forsøg på at få Schumacher til at sende ham en kopi af kabinetsordren, og han og Quist tog meget ilde op, at de ikke kunde opnå dette.

Instruksen blev nu indsendt til kancelliet med Harboes særskilte erklæring. Efter hans forslag indstillede det, at de vestindiske præster, Rørdam på St. Thomas, Egerøed på St. Croix og Kingo skulde spørges, og dette approberedes af kongen. I Vestindien opstod der ikke mindre strid om den hele ordning end i København. Hvad Kingo mente om den måde, hvorpå gudstjenesten skulde holdes, vides ikke; men han var meget vred over, at de danske præster skulde høres om en sag, som han mente ene vedkom ham; han vilde ikke anerkende Rørdam for inspektør; hvis han skulde foreskrive ham planer for, hvorledes gudstjenesten skulde holdes, vilde han heller tage sin afsked. Det tyder heller næppe på velvillie mod Kingo eller missionen, når Rørdam foreslår, at det skal pålægges missions-

præsten årligt at hjemsende til kirkeinspektionens eftersyn skemata af ham holdte prædikener med vidnesbyrd derom fra stedets præst. Da erklæringerne kom hjem til Danmark, var Struensee styrtet, der kunde ikke længer tænkes på så radikale forandringer, som Jessen og Qvist havde foreslået, og det synes, hvad der vel også var det heldigste, at der slet ikke er udstedt nogen instruks for missionspræsten¹⁾.

Disse forhandlinger fremkaldte i vestindien rygter om, at det påtænkes at tage den vestindiske mission fra brødremenigheden. Ængstelsen synes især at være opstået ved, at det trak ud med, at denne fik sine privilegier fornyede efter tronskiftet 1766. Brødremenighedens missionærere mente, at det var biskop Harboe, der ønskede at komme dem tillivs²⁾. Alt dette har dog sikkert kun været løse rygter; der findes næppe nogen eneste udtalelse, der kunde vise, at man har tænkt på at fortrænge brødrekirken fra missionen; det vilde da også have været fuldstændig tåbeligt at prøve derpå, når man vidste, at den danske mission kun rådede over 1800 rd. og måtte være glad, hvis den fik lov til at beholde dem. Desuden havde kirkekollegiet fra begyndelsen af stillet sig venligt mod brødrenes mission; det havde 1756 jo tænkt sig en sådan fordeling af arbejdet, at den danske mission skulde tage sig af børnene, medens brødrene skulde arbejde med de voksne. I Struensees tid kunde der ikke tænkes på at fortræde Herrnhuterne, der netop omtrent samtidig med, at der ansattes en dansk missionspræst, fik lov til at oprette Kristiansfeld og i det hele rettigheder til at virke i alle kongens lande

¹⁾ Breve til kirkeinspektionen 1771. Islands og koloniernes supplikbog 1771 nr. 48 og 1772 nr. 116 og 134. Kirkeinspektionens forestillinger og breve 1763—75, s. 374. — Kirkehist. Saml. 4de R. II, s. 99 og 382.

²⁾ Lawaetz, Brødremenighedens mission i Dansk Vestindien s. 30f. Forf. synes også at antage, at missionærernes frygt har været grundet, s. 36.

(fdn. 23. Dec. 1771), og 1774 fik endelig brødremenighedens missionærer en særdeles nådig stadfæstelse på deres privilegier, de skulde ikke alene tolereres, men lærernes og hjælpernes antal skulde forøges, når det ansås for nødvendigt til hedningernes omvendelse. Kirkeinspektionen havde intet herimod at indvende, kun ønskede den udtalt, at brødrene ikke måtte befatte sig med den danske mission. Den gang havde Guldberg allerede stor indflydelse, og især i kirkelige sager blev der næppe truffet nogen afgørelse, uden at han deltog i den. Han var ikke personligt vel stemt mod Herrnhuterne, han har, rigtignok mange år senere, lejlighedsvis kaldt dem de protestantiske Jesuitter. Men når der hverken i Danmark eller Vestindien blev gjort noget forsøg på at krænke de rettigheder, der en gang var tilstået dem, er der snarest grund til at antage, at det er biskop Harboe og kirkekollegiet, der har holdt hånden over dem.

I de missioner, der lå under missionskollegiet, Grønland og Ostindien, førtes der bestandigt de bitreste klager over dem. I året 1771 klagede kollegiet over, at de i Grønland søgte at gøre de danske missionærer foragtede og forhadte; de sagde om dem, at de havde al deres rigdom i nogle bøger, som lammet hist skal vrage og kaste i ilden m. m., og 1776 skrev det: »Deres lærdom er forargelig og strider mod vor kirke og sund fornuft, og de er hverken landet eller handelen til nytte«. Det tør vel heller næppe regnes Herrnhuterne til ære, at de altid stod sig godt med den grønlandske handel, medens den danske mission idelig lå i klammeri med den, fordi missionen antog sig de indfødtes sag. Noget lignende fandt iøvrigt sted i Vestindien, hvor kolonialregeringen i almindelighed stod i et godt forhold til den herrnhutiske mission, medens den på en ganske kort tid nær kun havde foragtelige ord om

¹⁾ Kancelliets supplikprotokol 1776 nr. 735 og Isiands og koloniernes suppliker 1771 nr. 3.

den danske. — Også fra den ostindiske mission klagedes der bittert over overgreb fra de Herrnhuters side, der 1759 var komne til Trankebar for derfra at gå til de nikobarske øer¹⁾).

I Vestindien derimod gik det fredeligt af; en enkelt gang klager Kingo over, at Herrnhuterne har lokket nogle af ham underviste negre til sig, og det siges, at det kom af, at han krævede, at de skulde kunne den lille katekismus, medens brødrene nøjedes med meget mindre; i det hele bemærkes det oftere, at de lagde meget lidt vægt på at meddele negrene kundskaber. — Men det kunde også ske, at brødremenighedens missionær Mack klagede over, at en katolsk præst havde lokket nogle til hans menighed hørende negre til sig og døbt dem. Sådanne sammenstød var uundgåelige, hvor forskellige missioner mødtes på så snever en plads. Hovedreglen er, at brødremenigheden slet ikke nævnes i danske missionærers indberetninger, og den danske mission, som det synes, lige så lidt i de herrnhutiske missionærers.

Det er alt omtalt, at Kingo 1771 ordineredes til missionspræst. Han var født 1732, søn af titulær professor, præst i Allesø og Næsbyhoved Broby på Fyn Thomas Kingo, blev 1752 student fra Odense skole og tog 1756 teologisk embedseksamen. Samme år udsendtes han med det første hold af kateketer til Vestindien. Det var ikke blide vilkår, som der ventede dem. I de første 4 år, 1757—61, var der misvækst, hungersnød, vandmangel og epidemiske sygdomme, siden orkaner og skybrud og 1766—67 igen hungersnød. Allerede 1766 var Kingo og Ravn de eneste af dette hold, der var tilbage, nogle var, som alt omtalt, gæede over i andre stillinger, de øvrige var døde; den løn, de fik, kunde umulig skaffe dem de bekvemmeligheder, som Europæere vanskeligt kan undvære i et tropisk klima, heller ikke efter at der 1772 var tilstået dem et lønningstillæg

¹⁾ Kirkehist. Saml. 4de R. I, s. 337 f.

af 50 rd. Kingo har åbenbart ikke ladet sig kue af klimaet, han skrev et kreolsk leksikon og en ABC, en oversættelse af Mattæus evangelium, en katekismus, siden nogle kreolske salmer, og 1779 hjemsendte han »fortsættelse af sin missionens historie.« Af alt dette blev kun ABC'en trykt; men hele hans literære virksomhed viser en under de forhold, hvorunder han levede, beundringsværdig energi¹⁾).

Han var 1767 blevet overkateket og korresponderede som sådan med kirkeinspektionen. Der er ingen tvivl om hans iver og virkelyst, men derimod synes han nok stundom at lade det mangle på besindighed. Han havde, uvist af hvilken grund, fået sendt en neger til København. Men etatsråd Jessen skriver derom: »Sluttelig melder jeg Dem, at Deres neger, som kollegiet af medlidenhed over hans slette tilstand, da han uden tilhold løb her omkring i byen, har søgt at få i opfostringshuset for at oplæres i gartnerkunsten, kan fås tilbage, hvad dag De ham derfra vil lade afhente«. — I året 1769 havde han gjort forslag til en ny ordning af missionen, så den blev helt uafhængig af de danske præster. Jessen skriver derom, at det kan være godt nok, når missionsvæsnet er kommet til fuldkommenhed; men det lader sig ikke praktisere, så længe man ingen penge har til kirker og skoler²⁾).

Det træk af hans karakter, der fremtræder stærkest i det lidet, som vides om ham, er dog, at han har været en stridbar mand, der uforfærdet værgede sine og sin menigheds interesser mod øernes regering, præsterne fra St. Thomas og St. Croix, plantageejerne, og heller ikke var bange for at lade selve kirkeinspektionen det høre, når han var misfornøjet med den. Allerede 1759 måtte den højlig misbillige hans opførsel mod sognepræsten på St. Thomas, hr. Baar, og den formaning, at han skulde være

¹⁾ Lose, den danske missions hist. i Vestindien i Vahls missions tidsskrift I.

²⁾ Kirkeinspektionens forestillinger og breve 1767 og 69.

forsigtigere og betænksommere en anden gang, frugtede kun lidt. Men derimod synes han at være kommet godt ud af det med sine underordnede; hans kateketer klager aldrig over ham, og han lige så lidt over dem, tværtimod gør han, hvad han kan for at forbedre deres dårlige vilkår.

Han fik bolig på St. Thomas, men arbejdede også på St. Croix, hvor han må være bleven uvenner med forvalteren på Schimmelmanns plantager; ti denne forment ham og kateketerne adgang til dem, hvad dog kun varede kort tid. I det hele har han taget fat med kraft. Året efter at han var blevet ordineret, skrev han hjem, at missionen nu var i god gang; den havde været som den frugtsommelige kvinde, der ej kan føde formedelst mange jordemødre, der ej kan komme overens om, hvorledes hun skal forløses; han var den gang meget vred på sognepræst Rørdam. Stundom fortæller han om, hvor mange han har døbt, et år således 25 voksne negre. Han søgte 1775 sognepræsteembedet på St. Thomas, men fik det ikke; kirkekollegiet synes ikke at have betragtet ham som berettiget til at søge andre embeder på øerne. Men om han end næppe har haft nogen høj stjerne hos det, har det dog utvivslomt haft tro til, at han udrettede noget. I året 1776 skrev det til kancelliet, at missionen siden 1771 havde havt god fremgang, menigheden voksede, der var tre af de ældste beskikkede til forstandere for den, og det var at håbe, at antallet vilde stige til tusende, ja at missionen i forening med brødremenigheden skulde nå til at omfatte alle negrene; men da var det nødvendigt at skaffe den flere præster, en i hver af de 3 byer og en på St Jan og at lønne dem bedre. Alt dette ansås for uopnåeligt, kancelliet henlagde kollegiets skrivelse. Men formodentlig efter Guldbergs tilskyndelse bevilgedes der 2000 rd. til trykning af et kreolsk nyt testamente og en anden kreolsk bog. Testamentet var oversat af stadthauptmann Jokum Melchior Mogens, en mand, der har store fortjenester af missionen. Skøndt han selv var fattig, optog han en

kateket, Erik Røring Wold, i sit hus, da denne, der var ansat på St. Jan, var nær ved at dø af sult, og Wold så vel som en kateket i St. Thomas, Niels Alling, hjalp ham ved oversættelsen. Den sidste ledede, efter at være vendt tilbage til Danmark, trykningen. Det udkom 1781, smukt trykt under titlen: »Die Nywe Testament van ons Heer Jesus Christus ka set over in die Creols Tael... van die Deen Mission in America«. I fortalen siges der, at det var første gang testamentet oversattes på kreolsk; Magens oversatte siden også det gamle testament, men det blev aldrig trykt. Han fik vistnok slet intet for sit arbejde. Da han siden gik fallit, var der flere gange tale om at skaffe ham en understøttelse, men det er uvist, om det blev til noget. De to kateketer, der havde hjulpet ham, fik hver 100 rd., og mere har missionens kasse sikkert ikke formået at yde. — Kingo havde 1783 solgt 179 nye testamenter på øerne. Kirkeinspektionen var ikke tilfreds dermed, men i betragtning af at bogen må have været dyr, og den kreolsktalende befolkning fattig, var afsætningen i mindre end to år dog ikke så ringe.

Kingos løn var, som alt omtalt, 400 rd.; men som missionspræst fik han dog i betragtning af sin lange og tro tjeneste samt den flid og årvågenhed, han havde udvist i missionens tjeneste, og fordi han var gerådet i trængende omstændigheder, et årligt tillæg af 100 rd. samt en gang for alle 234 rd. af de ved vakancer opsparede penge. — I året 1772 fik han 100 rd. og to kateketer hver 50, fordi de havde lidt skade ved en orkan. Den ene af kateketerne, Ravn, pådrog sig ved denne lejlighed en svaghed, som nødte ham til 2 år senere at rejse hjem. Han havde da været 19 år i Vestindien. — I de rigtignok kun få breve, der er bevarede fra Kingo, klager han dog ikke over sin egen løn, men derimod over kateketernes; han kan ikke beholde dem, hvis de ikke bliver bedre lønnede, men må lukke skolerne. Bestandig er han vred på den vestindiske regering, der ikke opfylder sine forpligtelser til at

skaffe kateketerne bolig og plads til at holde skole. — Således skriver han 1777, at dens betænkninger er til ingen nytte, men gør kun ophold i missionsværket; »der er ingen forstandig, end ikke en, de er bedærvede i deres veje«. — Naturligvis sparede regeringen heller ikke ham. Da den 1779 anbefalede at give præsten Ohm på St. Thomas ekspektance på embedet i Kristianssted, skrev den: »Vel findes på ejlandene en ældre dansk præst, nemlig missionspræst Kingo. Men foruden at denne ej engang skal være beføjet til at søge kald udenfor missionen, så ønske de en mand til lærer, som selv føler de religionssandheder, han skal foredrage menigheden, som uden råb, bulder og skælden, med et kærligt sindelag og ved en venlig omgang søger at gøre dyden elskværdig«. — I det hele er han, forskyldt eller uforskyldt, bleven drillet på alle måder. Medens der således ikke blev afkrævet kateketerne procent-skat af deres indtægter, havde han bestandig måttet betale den. Kirkeinspektionen siger, at når han aldrig havde nydt godt af denne begunstiggelse, kommer det af, at han ved sin yderlige påståelighed så vel i dette som i flere tilfælde har lagt sig ud med regeringen¹⁾.

I året 1781 lå Kingo atter i strid med denne og med sognepræst Gløersen. Da kollegiet ikke vilde give ham medhold, lod han det høre, at det så mere på den danske kirke i St. Thomas end på missionsmenigheden, der var som den frugtsommelige kvinde, der var i barnsnød, og dog var den danske kirke, der kun havde 50 kommunikanter, for intet at regne mod missionsmenigheden. Desværre får vi intet at vide om, hvor mange kommunikanter denne havde. Kingo tog alt med, når det gjaldt om at finde klagepunkter mod Gløersen, han anfører, at han har viet to frinegere, der hørte til den katolske og reformerte kirke,

¹⁾ Kancelliets supplikprotokol 1771, 1ste halvår nr. 480 og 1779, 2det halvår nr. 1429 B. Hovedkilden til Kingos historie er Kirkeinspektionens arkiv, især skrivelser til kollegiet.

og at han havde berettet en syg af missionsmenigheden. Men i hovedsagen havde han dog sikkert ret. Han havde, så længe der egentlig ingen missionsmenighed var, holdt gudstjeneste om søndagen kl. 2, men nu havde han flyttet den til kl. 10, hvad regeringen og sognepræsten modsatte sig. Det har været af den største betydning, at negrene mærkede, at de i kristelige sager behandledes så vidt muligt på samme måde som de hvide. — I et brev, skrevet 4 år efter Kingos død, siger sognepræst Ohm på St. Thomas, at Rørdam og Egeroed måtte, efter forgæves at have skrevet til kirkekollegiet, stanse deres inspektørvirksomhed og lade Kingo råde, så han må virkelig have sat sin villie igennem.

Det må i høj grad have vanskeliggjort Kingos virksomhed, at missionsmenigheden ingen kirke havde. Men da et træhus, som havde været overladt en kateket til bolig, blev ledigt ved at han rejste hjem, lod Kingo det skillerum, der adskilte dets to værelser, slå ud og benyttede det nu til at holde gudstjeneste i. Siden, da der atter kom en kateket, blev det dog frataget ham¹⁾.

Trods alle vanskeligheder og fortrædeligheder holdt han dog ud i 26 år; kort efter hans hjemkomst 1782 døde hans anden kone, og hans eget helbred var ødelagt. I to år søgte han forgæves embede; kirkeinspektionen havde bestandig klaget over, at det løfte, der var givet missionærerne om befordring, ikke straks blev holdt, når de kom hjem, men at de lang tid kunde ligge i byen og lide nød, før de ansattes. I denne tid overhængte han kirkeinspektionen med klager og bønner om forskud; den var, dog sikkert uden grund, misfornøjet med nogle regnskaber, han skulde aflægge, og med at han havde solgt et hus, han havde ejet paa St. Thomas, hvori der stod 500 rd., han engang havde fået til låns af missionens kasse. Sagen kom først i orden 2 år efter hans hjemkomst. Han fik da 500 v. d., som han havde tilgode, og sin rejsegodtgørelse,

¹⁾ Vahl, Nord. missionstid. I, s. 25.

150 d. Det har ikke været så lille en sum at vente så længe på. Ved denne tid søgte han sognepræsteembedet i Køge, hvis indtægt ansloges til 500 rd., hvoraf 200 skulde afstås til en afgået formand. Han fik ikke dette embede, men ansøgningen havde været indsendt til arveprinsen, der skrev til kancelliet: »Man må undre sig for, at en mand, der med gode attester så længe har tjent i en himmelegn som Vestindien, endnu ikke er hjulpen. Lader os dog se, at dette kan blive muligt«, og han kaldedes omtrent samtidig til Øster Larsker på Bornholm. Han må nu have fattet håb om atter at kunne komme sig; ti han giftede sig igen; men d. 17. Juli 1784, to måneder efter bryllupet, døde han. Hans enke fik 30 rd. årlig af missionskassen, da hun ikke kunde få mere end 6 rd. i pension, fordi der var fire enker på embedet.

Det er næppe muligt at danne sig noget tydeligt billede hverken af Kingos person eller af hans virksomhed. Han har utvivlsomt været en mand med mange kanter; men umedgørlighed og egenrådighed er også det eneste, hans mange uvenner beskylder ham for, og det er et spørgsmål, om disse egenskaber i de forhold, hvorunder han har levet, har været fordele eller fejl. Men vist er det, at han er grundlægger af den nuværende engelske lutherske menighed på øerne, og det kan dog næppe have været andet end virkelig missionsiver, der fik ham til at holde ud på en besværlig, slet lønnet post, hvor han kun nød liden påskønnelse, og som han først forlod, da hans helbred var nedbrudt. Som det her meddelte viser, har kirkeinspektionen havt tro til, at han virkelig udrettede noget, og efter ævne vist sin påskønnelse heraf; men den har også vist sin misfornøjelse med alle de bryderier, hans stridbarhed skaffede den på en tid, da den havde sin største nød med at få de små midler, den rådede over, til at slå til. Da kongen 1779 skænkede missionen 3000 rd., udtalte kollegiet, at den trængte så hårdt til disse penge, at den uden dem vilde være gået tilgrunde.

Efter Kingos bortrejse gennemgik den vestindiske mission en farlig krise. Iveren for oplysning tog i Danmark stærk fat, og det gik i kolonien som i moderlandet, det var kirken, der så vidt muligt skulde betale, hvad skolevæsenet kostede. Allerede 1781 spurgte det vestindiske kammerkancelliet, om der forefandtes nogen udtrykkelig kongelig befaling om, hvorvidt de 1800 rd. skulde, som kirkeinspektionen påstod, udbetales til missionen eller til skolerne i Vestindien, og 1783 nedsattes der en kommission, der skulde udarbejde en ny negerlov. Der kom dog intet ud af forhandlingerne, da den vestindiske regering udtalte, at negrenes tilstand umuligt kunde forandres, så længe negerhandlen vedblev, eller så længe øerne andensheds fra måtte forsynes med negre. Derimod burde negrene, så vidt det kunde ske uden tvang, undervises i den kristne religion; den herrnhutiske mission roses som sædvanligt stærkt, og det anbefales, at den skulde understøttes; om den danske mission siges der, ligeledes som sædvanligt, at den ingen gavn gør eller kan gøre, dens indtægter burde tillægges Herrnhuterne¹⁾.

Det næste år, 1784, gjorde kamret da forslag til, at der skulde oprettes et vestindisk skolevæsen, hvortil 800 rd. af missionskassen skulde henlægges, i det missionspræstens embede skulde nedlægges. I en skrivelse af 18. September til kancelliet modsatte kirkeinspektionen sig dette af al magt. Det er, siger det, »en sag, som på ingen måde lader sig gøre uden helt at ophæve missionen, hvis øvrige indtægter efter sådan afgang ville blive aldeles utilstrækkelige til sammes vedligeholdelse. Desuden er det et ganske urigtigt begreb, at missionen kan undvære en ordineret missionær, siden ingen af de danske præster kan enten prædike eller forrette ministerialia på kreolsk, hvorfor også

¹⁾ Thaarup, Danmarks statistik VI s. 685 og 91. Hist. tidsskrift, 7de række V. s. 463.

den danske præst på St. Thomas, hr. Gløersen, har været nødt til at betjene sig af missionskateket Kreydal ved neregnes dåbs- og konfirmationsakt. Da det nu ikke formodes, at Hs. Maj skulde ville kuldkaste en af sine forfædres betydelige indretninger, så må vi indstændigt anmode det kongelige kancelli om i sin herom gørende forestilling at våge over, at den vestindiske mission beholder sine indtægter ubeskårne, da det derpå vil komme an, om den skal blive ved magt eller ej¹⁾.

Kammeret synes derpå at have opgivet at få fat på en del af de 1800 rd., der var tillagt missionen. Men denne havde en anden indtægt, som det mente lettere at kunne berøve den. Der var i året 1769 blevet pålagt byfogedembedet i Kristianssted en stor afgift af 3000 rd. V. C. Den var siden bleven nedsat til det halve, men grev Thott havde fået udvirket, at halvdelen af denne sum skulde »derudi landet forblive til fordel for skolerne« (rskr. af 25 Juni 1772). Summen var siden, uvist hvorledes, gået ned til 500 rd. Men nu påstod kammeret, at når der oprettedes et vestindisk skolevæsen, måtte disse penge efter reskriptets ordlyd tilfalde dette.

Det var forgæves, at kirkeinspektionen påviste det meningsløse i denne fortolkning. Thott havde villet hjælpe missionen, og det var umuligt, at han kunne have tænkt på andre skoler, end dem, den havde oprettet; det vidstes overhovedet ikke, at der den gang havde været andre; men dette hjalp intet; kammeret begyndte endog med at reklamere de 4802 rd., som missionen tidligere havde oppebåret af den byfogedembedet pålagde afgift. Denne fordring frafaldt det dog, men det bemægtigede sig de 500 rd. for fremtiden. Det synes, at dette er blevet sat i værk, uden at der er gjort nogen forestilling til kongen derom. Kirkeinspektionen udtalte i det mindste flere gange, at

¹⁾ Kancelliets supplikprotokol 1781 nr. 1563 Kirkeinspektionens forestillinger og breve 1783-91, s. 39.

denne indtægt var bleven missionen fratrækt mod den derom forhen udgaaede kongelige resolution¹⁾).

Der oprettedes nu et vestindisk skolevæsen for hvide folks børn, i det der sendtes en lærer til Frederikssted og en til Kristianssted. Den sidste, West, der fik titel af rektor, var en meget fremskreden oplysningsmand, der fik tilladelse til at bruge Bastholms lærebog ved sin undervisning. Dette bragte ham i strid med præsten, M. P. Ohm, der vilde bruge Luthers katekismus og Pontoppidans forklaring ved konfirmationen, da Bastholms ikke var nogen ren luthersk bog, men heldede til katolicisme og socinianisme. — Da det vestindiske kammer 1791 forlangte, at Balles lærebog skulde bruges, nægtede Ohm det helt ud, hvorfor han fik en mulkt af 20 rd. West var heller ikke synderlig henrykt over den. Han mente, at den lærebog vilde være antageligst for øernes beboere, som indeholdt mindst af, hvad fornuften ikke kan indse, og mest af, hvad der lærer mennesket at tænke og handle ædelt. Derfor vilde 3die og 4de kapitel (om synden og om Jesus Kristus vor frelser) vanskelig finde bifald; det var, som var de skrevne af en anden mand end kapitel 6 (om pligterne). Det er næppe ment som en ros, når han ender med, at lærebogen vil blive en nyttig bog, hvor den augsburgske trosbekendelse grundet på det nicæniske kirkemødes hovedbestemmelser skal indføres. — Den store strid, der fyldte hele den protestantiske verden, gav således genlyd selv i dens fjærneste kroge. — Iøvrigt berørte det nyoprettede skolevæsen kun i ringe grad missionen, der måtte have sine egne kreolske skoler²⁾).

Under alt dette var der gået 6 år efter Kingos bortrejse, uden at der var udsendt nogen missionspræst. Da kirkeinspektionen 1788 bebrejdede den ovenfor nævnte

¹⁾ Kirkeinspektionens breve og forestillinger 1783-91 s. 75, 84, 99, 115, 118.

²⁾ Kancelliets supplikprotokol, 2det halvår 1795. — Indkomne sager til kirkeinspektionen 1789.

præst Ohm, at han havde forsømt sine pligter som missionsinspektør, kunde han, som kancelliet en gang har kaldt »en mand med et vanskeligt sind og en besynderlig tænke-måde«, med god grund i sin besvarelse spørge, om det kunde bestå med Guds ære, at hr. Kingo rejste hjem, og ingen missionær kommer i 6 år, og at Kreydal rejser (til St. Thomas) og ingen kateket er der.« Missionen på St. Croix synes virkelig i disse år at have henstået omtrent forladt.

Når det dog stod bedre til på St. Thomas, skyldes det den ovenfor nævnte August Kreydal, der 1780 var kommet ud som kateket, og som nu blev den egentlige missionsleder, indtil han 1787 blev sognepræst på St. Thomas. Da han døde 1790, fremkom der mange udtalelser om, hvor afholdt han havde været, og om de fortjenester, han både som kateket og præst havde indlagt sig af missionen. Han må have været en fredsommelig og omgængelig mand, i den henseende en modsætning til Kingo; ti den permanente krigstilstand, som i dennes tid havde hersket på St. Thomas, afløstes af den mest idylliske fred både med sognepræsten og den vestindiske regering. Kirkeinspektionen påskønnede i høj grad dette, Kreydal fik lønningstillæg, megen ros og løfte om at blive missionspræst, »så snart visse omstændigheder ere jævned«; Gløersen fik 200 rd. for sine fortjenester af missionen. I en af de forestillinger, hvori kirkeinspektionen kæmper for at beholde missionens indtægter, kan den påberåbe sig, at rådet og den kongelige regering viser den største velvillie mod den og bidrager til dens opkomst ved enhver lejlighed, og kristelige plantere sender sine negre til den; der er et sådant tilløb til dens kreolske prædikener og katekisationer, at tilhørerne må stå langt udenfor døren af mangel på plads; der er udsigt til, at den kan blive en af de mest yndede missioner der i landet. Kreydals tidlige død var også et stort tab for missionen. Han vedblev at tage sig af den, også efter at være bleven dansk præst, og da han var den

eneste sådanne, der talte kreolsk, var han i virkelighed også den eneste, der kunde gøre nogen gavn som missionsinspektør. Det lykkedes ham at få det hus, Kingo havde brugt som kirke, tilbage, og nogenledes holde menigheden sammen. I 1784, da Kingo havde været to år borte, var der dog endnu 80 menighedsmedlemmer og 60 ekspektanter. Året efter (1785) døbttes der 21, og 80, dels døbte dels udøbte, meldte sig til optagelse. Der var især både nu og siden mange, der var døbte i den katolske kirke, der lod sig optage i den danske. Den katolske kirke på St. Thomas har en ejendommelig oprindelse. Når der flygtede slaver fra øen, tog de ofte deres tilflugt til det nærliggende Portoriko, og når de der blev døbte, vilde de spanske myndigheder ikke udlevere dem, fordi der ingen katolsk præst var på St. Thomas. Men 1767 sluttedes der en overenskomst mellem den danske og spanske regering om, at bortflygtede slaver skulde udleveres fra de spanske besiddelser, når der på de danske øer kom en katolsk menighed, som de kunde optages i. Den daværende guvernør U. W. Roepstorff fik da indkaldt en katolsk præst, lejede kirkerum til ham og understøttede ham på andre måder¹⁾. Men denne katolske menighed blev dårligt vedligeholdt; der var lange tider, hvor der ingen præst var, og mange af dem, der var døbte i den, gik derfra over til de andre kirkesamfund.

Da de i København førte forhandlinger var endte, udnævntes der 1787 to missionspræster, Torkild Lund til St. Thomas og Hans Tjellesen til St. Croix; hver af dem fik 700 rd. i løn, 4 farvede lærere hver 100; renterne af missionens kapital brugtes til husleje for boliger, skole- og forsamlingshuse. Kateketer var der ikke længer råd til at ansætte. Ved gudstjenesterne gik der desuden en tavle rundt, og det indsamlede brugtes dels til at forøge lønningen for lærerne, der tillige var kirkebetjente, dels

¹⁾ Vahl, Nord. missionstid. I s. 22 og 26.

til de fattige og til kirkens vedligeholdelse. Hvad derved indkom var naturligvis noget forskelligt de forskellige år; i St. Thomas, hvor missionsvirksomheden bestandig var størst, c. 120 rd. V. C., i Kristianssted c. 60. Når man betænker, at det var slaver og for største delen fattige frinagre, der ydede disse gaver, kan disse beløb anses for ret betydelige. Lærerne var frinagere. Præsterne har ofte en del at sige både på deres levned og dygtighed, men i det hele finder de dog, at de gør, hvad de kan. Tjelllesen havde 1789 i Frederikssted 10 katekisanter; læreren, en neger, havde lært dem katekismens 5 parter på fingrene; men det gik iøvrigt småt med dem, »fordi de opremser alt fra begyndelsen til enden.«

I Kristianssted var der to skoler, den største holdtes af degnen, der vistnok har været mulat, den anden af en neger. Degnens skole havde 1790 47 børn; den fik tilgang også fra de andre konfessioner, »hvilke i højagtelse for missionen og tillid til dens lærer sætte deres børn i den fremfor i andre private skoler«. Han er også, hans mange ufuldkommenheder uagtet, utrættelig i at forklare det lærte. — Kirkeindtægterne var ubetydelige, da der ingen vielser kunde holdes; skolepenge fik degnene så godt som ikke, da de formuende frifolk og kulørte ikke vilde lade deres med hvide avlede børn oplære af en neger. Lund vilde derfor, at betalingen for kulørtes begravelse skulde tilfalde missionsmenighedens degn, ikke den hvide menigheds; om han opnåede dette, vides ikke; i kirkeinspektionens arkiv findes et harmfnysende brev fra den danske degn i anledning af det indgreb, man vil gøre i hans rettigheder.

Det var lærerlønnen, hvortil de i kirketavlerne indsamlede penge medgik; de fattige har ikke fået meget, og kirkens vedligeholdelse skulde ikke koste stort. Hvorledes man har hjulpet sig på St. Croix, vides ikke, men det omtalte træhus på St. Thomas har kun været et af de endnu på øerne almindelige negerhuse. Hvor tarveligt, for ikke at sige fattigt, det hele har været, ses af en inventarieliste

fra 1788. Kirken ejede: 36 bænke, et bord, som brugtes til alter, et langt bord til brug for skolen, 3 lanterner, 2 alterklæder af linned, et dåbsklæde af linned, 2 små lysekroner, en bogstol for forelæseren.

Men netop nu åbnede der sig udsigt til, at der kunde blive opført en for den hvide og missionsmenigheden fælles kirke. Den danske menighed på St. Thomas havde nemlig heller ingen kirke; den havde lige fra begyndelsen benyttet et værelse på fortet til sine gudstjenester. Der var 1783 blevet bevilget en kollekt i de danske kirker til opførelsen af en kirke; del beløb, der var indkommet, udgjorde 1787 3191 rd.; men det var langt fra tilstrækkeligt, og sagen var da helt gået i stå. Men nu havde den danske menighed i Frederikssted, der ingen præst havde¹⁾, dristet sig til at begynde at opføre en kirke, uagtet den kun rådede over 600 daler, eller omtrent $\frac{1}{10}$ af, hvad der vilde medgå. Den havde ikke mindre end 3 gange (1787, 88, 91) søgt om, at der også måtte blive tilstået den en kollekt i Danmark; men Balle havde hver gang bevirket, at det blev afslået, da der var mange fattige købstedkirker, der trængte til hjælp, medens Vestindianerne var rige folk, der nok selv kunde bygge sig en kirke. Det vestindiske kammer, som åbenbart gerne vilde hjælpe Frederiksstederne, fandt da på, at de kunde låne den sum, der var indsamlet til St. Thomas, men henlå ubrugt. Men denne forretning har man åbenbart på St. Thomas ikke havt lyst til at gå ind på; det blev straks bestemt at begynde på selv at bygge, og 1789 lagdes grundstenen til kirken på den plads, hvorpå den nu står, og hvor den gang missionsmenighedens forsamlingshus stod. Den skulde benyttes både af den danske og af missionsmenigheden, og denne fik, da grunden ryddedes, tilladelse til at benytte et af det forrige vestindiske kompagnis pakhus, der henstod ubrugte, til kirke og skole. — Kirken blev indviet 1793;

¹⁾ En sådan ansattes først 1858.

at man kom så vidt, skyldtes en luthersk frineger, Jean Renaud, der lånte den penge og fandt sig i til sin død ingen renter at få af dem. Samtidig var også kirken i Frederikssted opført, kamret havde skaffet den lån fra kirken i Kristianssted og de fattiges midler; men den indvendige udstyrelse stod tilbage, og for at kunne overkomme denne, søgtes der atter forgæves om en kollekt¹⁾. I året 1788 ansøgte kirkeinspektionen den vestindiske regering om, at alle de danske kirker måtte benyttes af missionsmenighederne på de tider, da de danske menigheder ikke brugte dem, når de hver gang gjordes rene efter at være brugt. Der synes ikke at være gjort indvendinger mod, at de benyttedes til søndagsgudstjenesterne, men på St. Croix vilde man ikke tilstede, at de skulde kunne bruges til de tjenester, der holdtes på hverdagene med katekisation og bøn.

Hvad den egentlige mission angår, da fandt Lund og Tjellesen den naturligvis ikke i nogen god orden, efter at der i 6 år ingen præst havde været; Kreydal havde vel kunnet holde sammen på den; men de egentlige kirkelige handlinger havde han ikke kunnet foretage, og de danske præster kunde ikke tale kreolsk; mange af negrene havde i flere år ikke været til alters. Det synes dog, at de nye Præster temmelig snart har fået sagen i gænge. Menigheden på St. Thomas var stadigt den største, og den havde også bestandig mest tilgang, men der var dog ikke få negre på St. Croix, der sluttede sig til missionen, endog i Frederikssted havde den 1788 40 medlemmer og det næste år endog 10 katekisanter, som de, der forberedtes til dåben, kaldtes, og det uagtet præsten sjældent kunde komme der, da befordring dertil kostede 8 rd., som han ikke ret tidt havde råd til at udrede. Menigheden, der lededes af en slave, Mich. Samuelson, der kaldtes forelæser, om hvem Kreydal siger, at han vel var dygtig, men han levede i

¹⁾ Vahl, Nord. missionstid. I. s. 28 f. — Kancelliets supplikprotokol 1787, 2det halvår 1146 og 1147; 1793, 2det halvår 3631.

ufred med sin kone og var i sædelig henseende næppe udadledelig. Men da han havde frasagt sig embedet, fordi der var udspreedt onde rygter om ham, bevægede Kreydal ham dog til atter at overtage det; han havde fundet, at det var konens skyld, at han levede uforligeligt med hende, og at det ikke var sandt, at han holdt til med andre kvinder. Også på St. Jan havde menigheden 9 medlemmer. Om negrenes åndelige udvikling får vi meget lidt at vide; der tales i indberetningerne sjældent om de enkelte; det er en hel undtagelse, når Tjellesen fortæller om en pige, der var særdeles vel oplært, men som ofte mishandlede af sin ejer uden anden grund end hendes lyst til at lære og undervises. Mange slaveejere, siger han, nægtede deres slaver lejlighed til at nyde undervisning i kristendom, dels formedelst den tidsspilde, som de mener, at dette vil forvolde, dels fordi de nærede den dårlige formening, at en slave, der er uvidende om Gud og hans villie, viser større slavisk lydighed mod sin ejer.

I det hele får man et stærkt indtryk af, at det måtte være en hård gerning at prædike evangeliet for næsten retsløse slaver, for hvem der gjaldt en anden moral end for herrerne. Missionærerne vilde gerne gøre, hvad de kunde for at lette negrenes tunge vilkår; de androg om, at de kristne slaver måtte være fri for at stilles offentlig til salg. Ligeledes søgte Kreydal at befri dem for at blive straffede ved fortstøtten, som det offentlige straffested kaldtes. Han takker 1788 kirkeinspektionen for en skrivelse, den har sendt ham om denne sag. Han havde henvendt sig til guvernøren, general Waltersdorph, og denne har svaret, at helt kunde han ikke befri dem; men han vilde give ordre til, at ingen uærlig slave måtte beordres til at piske dem, der kun havde begået forbrydelser af den mindste klasse. — Herved, siger Kreydal, er allerede meget vundet; det er just, hvad de kristne så heftigt støde sig over.

Det værste af alt, som missionærerne ideligt klager over, er umuligheden af, at negrene kunde indgå ordentlige ægte-

skaber, og den dermed følgende løsagtighed. Det er omtalt ovenfor, at de i Vestindien udførlige straffe for usædelighed, som slaverelementet af 1755 vilde indføre, ophævedes ved et kongeligt reskript af 24. December 1784, der bestemte, at lejemålsbøder skulde bortfalde, da negrene intet ejede, og straf på kroppen kun vilde skade deres herrer; præsten måtte ikke ved dåben spørge om barnefaderen. Missionspræst Lund vilde have dette reskript ophævet, således, at de blankes handlemåde skulde overlades til deres samvittighed, men de farvede skulde for at hæmme ukyskhed straffes med den for alle forseelser, undtagen de groveste, for dem sædvanlige straf : piskning. Kirkeinspektionen fandt med god grund dette ubilligt og uretfærdigt: »At den blankes ære skal så omhyggelig påses, og den kulørtes, ifald hun er slave, så rent tilsidesættes, at han alene overlades til sin samvittighed, men hun til fortstøtten, ofte for en og samme forbrydelse, finde vi ikke at være ganske rigtig tænkt«. Men forholdene var så fortvivlede, at man kan forstå, at der kunde fremkomme fortvivlede forsøg på at forandre dem¹⁾).

Det var almindelig regel, at alle, blanke eller kulørte, frie eller ufrie, hvis de vilde til alters, skulde erklære, at det var deres oprigtige mening på livstid at ville leve uadskillig sammen uden at indlade sig med nogen anden. Men reglen har næppe været let at overholde. — Lund havde, da han 1788 var kommen efter, at en kristen slavinde havde omgang med en hedning, sammenkaldt menigheden, for at enhver i medhjælpernes nærværelse skulde sige ham, hvem de holdt til med. Mange blev borte, 30 kunde han, der nylig var kommet ud, ikke finde, men der mødte dog 163 mænd og kvinder, som han da formanede til troskab mod den, de levede med. — Det næste år havde han 34 katekisanter, og blandt dem en 14 års pige opfødt af kristne forældre, der selv havde et barn. Der var blandt

¹⁾ Vestindiske missionssager 1792.

kvinderne ikke to, som ikke levede sammen med en mand, og blandt mændene ikke en, som ikke havde »en vif«¹⁾. Disse klager gentages i mange af indberetningerne; man får et levende indtryk af tilstanden, når missionærerne indsender lister over skolebørnene; ikke for nogen eneste af disse anføres det, hvem der er dets fader; det er altid moderens navn, der nævnes. — Der tales intet om, hvorledes den danske mission stillede sig til polygamiet, som også hist og her fandt sted. Formodentlig har den fulgt den samme regel som brødremenigheden, der ikke forlangte, at en mand, der levede med to kvinder, skulde skille sig fra den ene, når han blev døbt. Dette fastslås også i en instruks for den grønlandske mission af 1791²⁾. — Hvad barnedåben angår, var bestemmelsen i reglementet af 1755 om, at alle negrenes børn skulde døbes, aldrig blevet anvendt. Kirkeinspektionen overholdt, at intet barn måtte døbes uden forældrenes samtykke. Endnu i en af sine sidste skrivelser til Vestindien forbyder det, at noget barn må døbes, blot fordi dets ejer ønsker det, når det er mod forældrenes villie. Tjellesen synes da at have forespurgt, hvorledes han skulde forholde sig i et sådant tilfælde.

Ved denne tid begyndte på St. Croix overgangen fra det kreolske til det engelske sprog. Tjellesen omtaler dette 1789. De engelske kolonister, siger han, vilde på ingen måde lære noget andet sprog end deres eget, og mellem negrene havde da også det engelsk-kreolske sprog fortrængt det hollandsk-kreolske. Han påstår, at når en neger fra Guinea kom til øen, vilde han inden 3 år kunne forstå og tale engelsk-kreolsk, men intet andet sprog. Det var derfor nødvendigt, at missionen benyttede sig af det engelske sprog, ikke det engelsk-kreolske, men det rigtige sprog, som negrene vel forstod, men ikke talte. Det hollandsk-kreolske skulde ikke derfor afskaffes, men det engelske måtte

¹⁾ Indkomne sager til kirkeinspektionen 1788 og 89.

²⁾ Lawaetz, anf. skr. 237. Den grønlandske missions arkiv 1791.

indføres ved siden af det. Dette voldte en del vanskelighed i missionsskolen, hvor der synes at have været en mærkelig sprogblanding, idet flertallet oplærtes i det hollandsk-kreolske sprog, en del fik efter mødrenes ønske dansk undervisning. Mange forlangte engelsk, men lærerne kunde vel tale det, men ej undervise i det¹⁾.

I året 1791 ophævedes generalkirkeinspektionen, og missionen henlagdes under missionskollegiet. Dette havde intet kendskab til den og vistnok også kun ringe interesse for den. Missionærerne har også straks havt en følelse heraf. Lund skrev hjem nytårsaften 1791, da forandringen skulde træde i kraft: »Jeg aflægger generalkirkeinspektionen min varmeste tak, så vel for den post, jeg for nærværende tid har i Guds rige, og den mig derudi beviste bevågenhed som og for al den omhu, højstsamme har båret for missionens tilvækst i Guds og Jesu nåderige kundskab og for missionærernes skikkelige underhold på et så kostbart sted. Den Gud, hvis altid vågne forsyn ved bedst at lønne enhver redelige iver for at fremme hans kirkes bedste, belønne det høje kollegiums ædle bestræbelser med sine time-lige og åndelige velsignelser²⁾. En sådan hilsen og tak til en fratrædende myndighed har vel altid sin betydning; kirkeinspektionen havde i virkelighed også krav på missionens taknemlighed. Den havde draget så godt omsorg for den, som det var muligt med de små midler, den rådede over.

Den danske mission fik også netop nu at mærke, at den savnede en talsmand. Ved forordningen af 16. Marts 1792 forbødes al indførsel af slaver efter den 1. Januar 1803. Indtil denne tid skulde derimod indførselen lattes på alle måder, forat plantagerne kunde hjælpe sig med de slaver, der fødtes på øerne. Al udførsel af slaver fra disse forbødes straks fra forordningens dato. Det var grev

¹⁾ Indkomne sager osv. 1789. To indberetninger fra Tjellesen.

²⁾ Vestindiske missionssager 1792.

Ernst Schimmelmänn, der gennemførte denne sag; han ejede selv to store plantager på St. Croix, og han gjorde alt, hvad han formåede, for at skaffe sine egne slaver så gode vilkår som muligt. Det var ham overmåde magtpåliggende at skaffe negrene kristnede, men han havde kun tro til, at Herrnhuterne her formåede at udrette noget. Disse stod sig den gang særdeles godt med øernes regering. Dette forhold kulminerede, da en mand, der tilhørte menigheden, Malleville, 1796—98 var generalguvernør. Schimmelmänn er vistnok desuden blevet påvirket af sin fætter Heinrich Ludv. Ernst Schimmelmänn, der 1769 kom ud som bestyrer af sin farbroders plantager og blev derude i forskellige stillinger til 1789, de 4 sidste år som generalguvernør¹). — Det er intet under, at en mand, der nøje kendte forholdene på plantagerne, fik indtryk af brødremenighedens missions betydning; ti vel er det ikke rigtigt, når det ofte siges, at den danske mission kun havde arbejdet i byerne; den havde menighedsmedlemmer spredt om på øerne allevegne; men arbejderne var i sammenligning med brødrenes så få, at deres virksomhed naturligt ikke kunde blive af stor betydning på steder, der lå langt fra dens stationer i byerne. Men det smålige er, at når man var ivrig for at få den danske mission nedlagt, var grunden dog egentlig den, at man vilde have fat i dens fattige indtægter.

I året 1792 indstillede det vestindiske kammer, at der skulde træffes anstalter til at gøre negrenes ægteskaber fastere, de skulde, enten de var kristne eller ej, indgås med visse ceremonier; ægtefolk måtte ikke skilles ad ved salg, børnene ikke tages fra dem, før de var 6 år gamle. Dette velmente forslag havde samme skæbne som andre lignende fra tidligere tid, det lod sig ikke udføre uden væsentligt indgreb i herrernes rettigheder over deres slaver. Men kammeret lod det ikke blive derved, det optog det gamle

¹) Biograf. leks. XV. 139.

forslag om tvangsundervisning for alle børn. Men når denne var indført, vilde den danske mission blive overflødig, dens præster kunde blive lærere, og, hvad der var hovedsagen, de 1800 rd., der udgjorde dens indtægt, skulde tilflyde skolerne, og disse skulde så ledes af brødre-menigheden. Missionskollegiet havde intet af betydning herimod at indvende, heller intet imod kamrets ønske om helt at overtage missionens ledelse, hvilket vil sige at bestemme den måde, hvorpå den skulde opløses. Det var dog først ved en kgl. resolution af 18. April 1798, at missionen helt lagdes under kamret, og denne resolution blev dens dødsdom¹⁾.

Der blev, så vidt vides, kun ført ét forsvar for missionen. Der var indhentet en erklæring fra justitsråd A. Bartholin, der havde været den ophævede kirkeinspektions sidste sekretær, om hvorvidt missionen burde ophæves. Han skrev da: »Jeg har altid anset den vestindiske mission som en højst nyttig indretning, som en sand og måske den eneste hidtil viste velgerning mod den ulykkelige negerslægt, ja som en ære for fædrelandet og dets regenter, af hvilken tænke måde jeg var, da jeg skrev for talen og forerindringen til det kreolske nye testamente, og hvorfra jeg efter min overbevisning endnu ikke tror at burde vige«. Det kan synes, at missionen ikke nok har svaret til sin hensigt; men grunden hertil er, at den har mødt modsigelser og hindringer, hvor den burde have fundet understøttelse, dens små midler og den liden anseelse, den har nydt. »Men den er dog, især i de senere år, et talende bevis på Jesu religions velgørende indflydelse på de vankundige negre og en ære for Frederik V's regering. Det må da ikke forundre, om jeg, der så tidt har været rørt ved at se, hvorledes missionen, denne velgørende plante, som efter sin ælde allerede burde have op-

¹⁾ Kancelliets supplikprotokol 1792, 1ste halvår 2198, og dets skr. 16. Juni 1792 i »Vestindiske missionssager«.

nået en ceders vækst, stod som forknyttet i væksten, og af mangel på tilstrækkelig næringskraft ofte var nær ved at gå ud, nu føler mig så meget mere bevæget ved den blotte tanke om, at den nu måske snart rent skal oprykkes med rode¹⁾.

Denne skrivelse giver et sandt billede af de vilkår, hvorunder missionen har arbejdet, og som har hæmmet dens fremgang; men den øvede ingen virkning paa de allerede tagne beslutninger. Planen var, at øerne skulde inddeles i distrikter, hvert med sin herrnhutiske præst og lærer, men når dette lige så lidt som tidligere bestræbelser i samme retning førte til noget, var hovedgrunden den, at man ikke rådede over andre midler end den danske missions 1800 rd., der ikke skulde strække langt. Brødre-menighedens missionærer, der kendte forholdene, har vistnok også indset dette; ti de var ikke synderligt ivrige for sagen. Det var ikke, fordi de ikke ønskede at overtage den danske mission²⁾; ti derom var der egentlig slet ikke tale. Hvor lidt konfessionel end tiden var, har man dog ikke tænkt på at udlevere en luthersk menighed til Herrnhuterne. De danske missionsmenigheder skulde, som det siden skete, overtages af de danske præster. Dertil er vistnok kommet, at brødrene har været meget lidt tilbøjelige til, og vel heller ikke skikkede til at optage en skolevirksomhed, hvor der skulde undervises i andre fag end læsning. Det hele, der kom ud af disse bestræbelser, var oprettelsen af en herrnhutisk mission, Friedensfeld, på St. Croix. Staten gav en byggegrund til den³⁾.

Den danske mission fik således foreløbig lov til at bestå; men resolutionen om, at den skulde lægges under kamret, stod stadigt i kraft og udførtes som anført 1798. Samme år rejste Lund på St. Thomas hjem, og det næste år Tjellsen på St. Croix. Der udnævntes ikke nogen ny missions-

¹⁾ Vestindiske missionssager 1792, 20. Juli.

²⁾ Lawaetz, anf. skr. s. 115.

³⁾ Hist. Tidsskr. 7de R. V., 463-71.

præst på St. Thomas, derimod sendtes 1799 H. J. Mackeprang til St. Croix. Siden fandt der ingen nye udnævnelser sted; missionsmenighederne overtoges af de danske præster, der fik et lønningstillæg af missionskassen for deres forøgede arbejde.

På St. Thomas var antallet af slaverne i de forskellige konfessioner 1805 således: Lutheranere 545; Katoliker 186; Herrnhuter 1566. Da frinegrene ikke er medregnede, har de forskellige menigheder dog haft adskillig flere medlemmer. På St. Jan hørte alle slaverne til den herrnhutiske mission. Fra St. Croix haves ingen opgivelse, men den lutherske menighed der på øen har vistnok været adskilligt mindre end den på St. Thomas.

Den lutherske mission i Vestindien kan ikke gøre fordring på nogen stor plads i missionshistorien. Men der er dog ikke få af dens udsendinge, der ligger begravede på øerne, og heller ikke få, der under mange vanskeligheder og med en ringe løn og ringe påskønnelse holdt ud meget længer, end de var forpligtede til. De kreolske bøger står endnu i bibliotekerne som vidnesbyrd om missionens iver for at udbrede kirkelig oplysning. — Der var i den tid, den bestod, 1 kateket, som guvernementet sendte hjem, og kirkeinspektionen vilde ikke tage sig af sagen, så der må formodentlig have været noget alvorligt i vejen med ham. Men ellers omtales det aldrig, at nogen af de danske missionærer har givet efter for de fristelser, som overvandt så mange Evropæere i Vestindien, drikkeri, løsagtighed eller hårdhed mod negrene. Missionen havde fjender nok, der ikke vilde have ladet det uomtalt, hvis sligt var sket. — Og var resultaterne ikke store, var de dog i det mindste billigt købt, så billigt, at næppe nogen anden mission i den henseende kan lignes med den. — Den har i de c. 45 år, den har bestået, næppe ialt oppebåret 100,000 rd. (c. 300,000 kr.), og dog har der ofte været 4—6 ordinerede missionærer, og i de sidste år to præster foruden mange indfødte hjælpere.

Der var 1901 3543 døbte medlemmer i den lutherske kirke på øerne. Af disse kan vistnok omtrent 3000 regnes at høre til de såkaldte engelske menigheder, der er fortsættelsen af de kreolske missionsmenigheder.
